

НАТАЛИЈА А. НАРОЧНИЦКА*

*Посвећено усјомени на моѝ оца
академика Алексеја Леонијевича Нарочничкоѝ,
очевица судбине Русије XX вијека*

ДИЛЕМА "РУСИЈА И ЕВРОПА" НА ПРАГУ
ТРЕЋЕГ МИЛЕНИЈУМА У СВЈЕТЛУ
РЕЛИГИОЗНО-ФИЛОЗОФСКИХ
ОСНОВА ИСТОРИЈЕ

Очигледна борба око мјеста Русије и Руса у свјетској историји, догађаји на Балкану, нарастање не само геополитичког него и очевидног духовног притиска на већ некомунистичку Русију несумњиво показују да се остваривање глобалних пројеката око православља и Русије као историјске појаве са почетка двадесетог вијека под заставом марксизма продужава, истина - под другим паролама.

Данас Русију гурају у геополитички резерват, чије се границе већ називају: санитарни кордон Балтичко-црноморске уније, цијепање од Црног мора и византијског простора турско-исламским луком до Кине, који прелазећи преко Кавказа, Татарстана и Поволожја одваја Русију од Каспијског базена, наслања се на Уралски планински гребен и тако одсијеца Русију од Западног Сибира и Далеког Истока.

* Наталија Алексеевна Нарочницкая - канд. ист. наука, ст. научни сарадник ИМ-ЕМО РАН; 1989.г. радила у Секретаријату УН; експерт Државне думе за спољну политику и безбједност, копредсједник I и II свјетског руског сабора који је Актом о јединству руског народа (1995) Русе прогласио разједињеним народом који има право на поновно уједињење; члан је друштвених комитета : "За права Срба" и "Руски Севастопол".

То је крах не Јалте и Потсдама - такви губици одредили би стање за једну до двије деценије, послије чега би било могуће створити нови систем уздржавања и баланса. То је пропаст читаве руске историје. Суворов - није Римникски, Потемкин - није Таврически, Румјанцев - није Задунајски, Дибич - није Забалкански, Паскевич - није Еривањски... То исто се дешава са Србима и Србијом. Она је као предстража византијског наслеђа и православног свијета, чија је граница на ријеци Дрини, постала објекат геополитичких пројеката "Mitteleuropa" почетком вијека и грубих војнополитичких акција крајем овога вијека.

То и јесте цијена за мјесто у свјетској олигархији коју њлаћа московско-петербуршка елиита, а која не смије да проишврјечи Зајпаду, чак ни у њишању императива овог времена - уништавање руске великодржавности и руског историјског бића у свим њиховим геополитичким и духовним одређењима.

Данашњи "западњаци" свако супротстављање тумаче као "тоталитаризам или руски фашизам", али само слијепац не види да се иза тих клишеа крију вјечите западњачке фобије у односу на православље и Русију, увијек у неком другом руху, али јединствене за папски Рим и за Волтера, за А. де Кистина и К. Маркса, за Лењина с Троцким, као и за духовни узор савремених западњака - А. Сахарова - то је "царизам", "руски империјализам", филофејство, византијски раскол, варварство Варјага и љубав према ропству. Руски либерал, као и раније, одбацује руско историјско и духовно искуство, обједињавајући у себи клањање петербуршке Русије XVIII в. пред Европом, презир и мржњу према свему што је руско и православно, почев од раног большевизма, али више не са наивним, већ ратоборним незнањем према свему што је у границама "историјског материјализма" епохе стагнације. Равнодушност образованог слоја било које политичке оријентације према значењу свјетске историје и мјесту руског народа у њој - главна је особина савременог западњаштва које продире у друштвену свијест.

Али у своје вријеме оригинална руска друштвена мисао - примијетио је Н.А. Берђајев - пробудила се на историјско-софистичком проблему. "Она се дубоко замислила над оним што је планирао Творац за Русију, над оним шта је Русија и каква је њена судбина"¹. У духовном трагању читавог XIX в. западњаштво чак и код крајњих либерала и социјалиста није било самоодрицање, већ *зледишће руске друштвене мисли*. За најзначајнијег и најугледнијег руског филозофа - Владимира Соловјова идеја уједињења Европе и Русије била је историјско-филозофско оваплоћење његове религиозно-филозофске концепције потпуног јединства, иако погрешна због утопијских оцјена и слобода (софи-

¹ Николай Бердяев: *Русская идея, основные проблемы русской мысли XIX века и начала XX века. "Вопросы философии", 1990, N1.*

ологија), безусловно је надахнута високим идеалом јединства у Христу. Соловјов је, такође, желио за Русију велику мисију - жртву ради апстрактног тријумфа хришћанске истине. У свом одговору Н.Н. Страху, који га је аргументовано прекоријевао због апологетске Европе, Соловјов се правда: "...моје мишљење се заснива на идеји свјетског хришћанства, идеји која по свом поријеклу и значењу стоји изнад свих локалних противрјечности..."

Ни лијеви западњаци, који су се трудили да Русе и Словене обдаре благочинствима европског социјализма, ни В. Соловјов нијесу се доказали у својим покушајима стварања "свјетског братства рада" или свеопштег јединства хришћанског свијета. Историјски материјал XX в. и сувише говори - револуције и социјални експеримент коштали су Словене, како је предсказивао Достојевски, 100 милиона глава и пропасти велике државе, геноцид Срба у Хрватској уз благослов Ватикана... Историја, неумољиви судија - потврдила је предвиђања Н.Н. Стрхова који је полемисао са В. Соловјовим поводом књиге Н.Ј. Данилевског "Русија и Европа". Те оцјене и данас звуче поучно.

У свом "Посљедњем одговору г. Вл. Соловјову" Страх с горчином пише о руским западњацима, који у својој мржњи и злоби према отаџбини превазилазе Европљане, јер су их "од дјетињства плашили донским козацима и Русију су доживљавали као митски лик непобједиве снаге и најцрњег варварства". Страх се чуди "зашто се ми бојимо за Европу, док за Русију не осјећамо ни најмањи страх... Када Данилевски говори о будућој борби између два типа, он то управо схвата да ће Европа извршити још страшнију и јединственију инвазију... Данилевски у будућности види милионе Европљана са њиховим необичним пушкама и топовима како се крећу пољима Словенства... Он види да његовим Словенима у будућности предстоје таква искушења..., за која Бородинска битка и Севастопољски покољ не представљају ништа..."² И како проницљиво тачно пита Ксенија Мјало: "Ко у тој визији не препознаје 1941. годину? А можда и 1992-1993. у Србији?"³

Али садашње посткомунистичко западњаштво без колебања потпуно одбацује руско историјско и духовно искуство. У самој Русији оно је далеко од било каквих идеала, презире национално и религиозно наслеђе и обузето је духом смердјаковштине - "ја мрзим читаву Русију..." То западњаштво, авај, зачуђује ништавилем захтјева, не само на приземном нивоу. Општи "звјерски материјализам" - запањујући контраст том дубоком гнушању, које је осјећао западњак XIX в. - А.И. Херцен према вулгарном и имућном европском малограђанину са ужасом је препознавао у сваком свом идејном учитељу - социјалисти Европе.

² Цит. према: *Россия и Европа. Опыт соборного анализа*. М., 1992.

³ Уп.. Мяло К: *Между Западом и Востоком*, "Москва", N.12, 1995, стр. 91.

Питање, зашто западњаштво, невиђено по самоодрицању, налази тако чврст ослонац у посткомунистичкој словенској интелигенцији, није објекат публицистичких емоција. Тај феномен друштвене и националне свијести који је означио катастрофу Русије - мора бити предмет изучавања савремене социологије и политикологије, као и филозофије историје, не само због тога што је управљање друштвеном свијешћу постало најважнији инструмент политике. Препород православља у Русији представља једну од најозбиљнијих препрека на путу Рах Амегисана. Као посљедица тога дошло би до лаганог успостављања духовних основа руске великодржавности, а сама Русија преобратила би се у озбиљан фактор на свјетској арени.

СПОР О СМISЛУ ЉУДСКЕ ИСТОРИЈЕ

Враћање Русије на сцену као историјске појаве - није питање рехабилитације економске моћи или враћање стратегијских позиција. То је проблем смисла постојања Руса у свјетској историји. Свеопшта дилема "Русија и Европа", коју на овај или онај начин нијесу заобишли и лишили своје пажње велики умови прошлости Русије, опет се, у свој својој дивовској величини појављује крајем XX вијека. Ван ње немогуће је објаснити пут Русије у катастрофу, ни кризу у руској свијести, ни глобална културтрегерска стремљења Запада која се нијесу исцрпљивала материјалистичким критеријумима. Али њу можемо истраживати само у филозофској парадигми хришћанског тумачења историје, борби утемељивачких начела у свијести човјека - идеји личног Бога Творца и идеји саме суштине природе. Прва - упућује ка Царству Божјем, а друга ка царству човјечјем.

У њима су различита схватања човјека и његовог односа према Богу, према ближњем, друштву, природи и космосу. Клица таквог виђења је есхатологија - учење о крају свијета, неизбежног због снаге грешне природе човјека, који је у почетку злоупотребио слободу (преступ) и поново нашао Истину у самом Сину Божјем и почео ново удаљавање (апостасију), што се завршава Царством Антихриста, којег ће коначно побиједити Христос у Светом Судњем дану. Апостол Павле указао је на долазак Антихриста: "тајна безакоња већ дјелује, али се неће догодити док се не уклони онај који сада задржава" (2 Фес.2.7).

То учење заједно са апокалипсом (Откровењем апостола Јована Богослова) и књигом пророка Данила о смјени свјетског - историјског "царства" створили су у хришћанској мисли разне верзије своје предредности и схватање хришћанског Рима као метафизичког свијета, позваног да буде посљедњи бедем Истине. На Западу су већ на почетку II миленијума есхатолошки мотиви потпуно почели да заклањају земаљске интересе и архетипске представе о варварском Истоку, које живе у сопственој културној самосвијести Европе, а потичу

још од Херодота и чак од Есхилових "Персијанаца". Тако је идеја "трајања Рима" као посљедњег бедема Истине пред царством Антихриста, добила потпуно земаљске конкретне геополитичке црте у концепцији Свете Римске Империје Германске Нације, која је Византији оспоравала право да буде Рим не само духовно, него и у крсташким походима у борби за византијске просторе.

Потцјењивање "источних варвара" пренесено је, такође, у хришћанску историју (Византију и њене наследице) и подстрекавало не само "Drang nach Osten" Свете Римске Империје. У епохи хуманизма, када су свјетска стремљена Запада коначно материјализована, што је, очигледно, и представљало фамозни западни "прогрес", Ф. Петрарка је позивао ђеновске трговце-пирате да униште византијско "срамно гнијездо заблуда", а један од угледних људи Просвјетитељства, представник "Буре и притиска" Ј.Х. Хердер назвао је византијску историју "гнусном", а симфонију власти "двоглавим чудовиштем"⁴.

Хегел је у "Филозофији историје" само Запад даривао правом да "слободно ствара" на основу субјективног сазнања, не видећи да осим њега постоје и други свјетско-историјски народи.

Тумачење о *суздржавајућем* господару и царству, који чувају Истину и који су организовани по Богом датој хијерархији и прототипу: Цар Небески - цар земаљски, одговоран је само пред Оцем Небеским, чини основу мистичног идеала Свете Русије, Невидљивог Града Китежа,* недоступног Антихристу и постало је религиозна основа православног апсолутизма. Након неколико вјекова владавине германске династије Отона одјекнуло је пророчанство о Москви - III Риму - посљедњем уочишту православља у посланици Василију III старца Филофеја - монарха Псковског Јелезаровог манастира. Та посланица не садржи ни наговјештај политичке природе, него у есхатолошком тону упозорава руско Царство на посебну одговорност коју има послје пропасти Константинопоља - II Рима - за судбину православља од свјетовних искушења да се праведна вјера у Русији не изопачи.⁵

Појава људске надмености у религиозном поимању свијета на Западу, осмишљена у "filioque" - "и од Сина", све више је мијењала акценат у перцепцији Христа - Богочовјека од Сина Божјег ка земаљској Његовој суштини. Земаљски Христов живот постао је важнији од Његовог Ускрснућа "смрћу смрт исправи". Рађа се западноевропски хуманизам: у почетку опојно, смјело величање пјесмом човјека и његових

⁴ В. В. Кожин: *Загадочные страницы истории XX века*, М., 1995, с. 206

*У хришћанској фолклорној представи одговара небеском Јерусалиму (неки кажу да се налази на дну језера)

⁵ Мит о "филофејству", као програм "руског и совјетског империјализма" у нихилистичкој западној историографији, сјајно је оповргнуо историчар Н.Уљанов, *Комплекс Филофея "Образ"*, N2(6), 1996, М.

стваралачких могућности доказивано је управо божанским поријеклом човјека којег је сам Господ обдарио разумом и стваралачким принципом, учинивши га по својој слици и прилици.

Ипак "хуманистичка" екстаза надмености у тумачењу те хришћанске истине незадрживо је водила изопачавању самог схватања "богосличности" у идеју "богоједнакости". Омиљени лик Препорода - човјек-титан, Прометеј који од Бога тражи да му да (човјека!) земљу ("Muss mir meine Erde doch lassen steh'n!" - "...а земљу моју остави мени!" - Гете). Сада је човјек - власник земље и истиче своје право да је користи и располаже њоме "по сопственој слици и прилици". Али гдје наћи критеријуме умјесто одбачених схватања апсолутног Добра и Зла, у природно ограничавајућим оквирима који су пружали безграничне могућности реализације Духа које су, такође, одбачене?

Логичка етапа омогућила је стварање рационалистичке филозофије засноване на критеријумима који нијесу прелазили оквире људског разума и науке која је његова достигнућа проглашавала божанским. Од Декарта и његовог "cogito ergo sum" западноевропска филозофија почиње коначан прелаз нерелигиозном сазнању. Постулат Декартове филозофије "мислим, дакле постојим" довољно је упоредити са одом Державина "Бог", па да схватимо да "мислим" и "вјерујем" као посебни почечи омогућавају различито поимање свијета и човјека:

... ја сам пред Тобом ништа.
 Ништа! Али Ти у мени сијаш
 Величином Твојих *д о б р о њ а*
 У мени себе одсликаваш
 Као сунце у маленој капљи воде.
...Ја њосѝојим - наравно, њосѝојиш и Ти!
 Ти јеси! - природе чин то предсказује,
 То срце моје ми каже,
 Разум ме мој увјерава,
Ти њосѝојиш - и ја већ нијесам нишиѝа!

Декарт је, можда, несвјесно сматрао Бога као сувишног за спознају свијета, јер су индивидуализација и самодовољност личности која мисли довољан основ за филозофску мудрост. Код такве полазне тачке "чисто субјективно поимање истине постаје и једина потврда самог бића"⁶. Идеја аутономности човјека у односу на Бога - главни је смисао Просвјетености. Уколико су први просвјетитељи признавали Бога као Творца, онда су га негирали као Провиђење.

⁶ В. Кожевников: *Религија челољкобoжия у Фейербаха и Конта, Сергиев Посад, 1912, с. 6.*

На деизму се није смјело зауставити и појављује се атеизам којем се приклањају скоро сви мислиоци. У суштини, веома ограничени разум је представљен као највећи елемент постојања, а човек као носилац разума - као најсавршеније биће свијета, биће које преузима мјесто свргнутог Бога... Кант је дефинитивно одвојио свијет и човека од Бога, сматрајући да ми доживљавамо само сопствену представу о њима. Фихте је лансирао тезу: "Ја сам спознаја и суштина, све друго јесте само доступно спознаји, тј. могуће које ја стварам, из мене произилази, ван моје представе не постоји." То је потпуни тријумф нихилизма у односу на било какву реалност и Бог је, сам по себи укинут, како је на крају изјавио Л. Фојербах.

Филозофија је била неопходан концептуални пртљаг који је припремио либерализам и његово учење о "друштвеном уговору" "суверених личности", које је измијенило богомдану хијерархију вриједности и друштвених веза. Све је то постало идејна основа чудовишне Француске револуције и њеног заклињања "слобода, једнакост, братство". Али зеленаш, под изговором идеала неостварљивих ван Бога, провлачи оно што је главно и непримијећено: "*laissez passer, laissez faire*" - "пусти нека све иде несмејано". Са оваквим кључем и таквом свијешћу "слобода" - није неприкосновено право на стваралаштво и сумњу, што је право на оцјену да су порок и врлина, истина и лаж, добро и зло једнаки, а реализовано је дефинитивно по мјери дехристијанизације свијести крајем XX вијека.

Умјесто религиозног, тј. духовног Канона који је упућивао у што да се вјерује - успоставља се Закон - право, које је довољно поштовати, а не слагати се и бити респектабилан. А проблем Дуга пред Богом и људима у односу Добра и Зла, последице Мартина Лутера трансформира се у материјални појам - обвезницу, мјеницу на основу које једноставно треба платити... Путеви Русије, која покушава да живи "како дужност налаже", а не зато што то тако прописује закон и, Европе, која је повратно стала на пут рационализма и развоја позитивног права, потпуно се разилазе.

Категорије: личност и слобода имају различите садржаје зависно од религиозно-филозофског погледа на свијет, немају ниједно универзално тумачење, јер различито схватање Бога даје и различита тумачења о томе шта је Човек... У либералној традицији главно питање у тумачењу "слободе" је "од чега" је та слобода, што претпоставља рационално набрајање свих предвиђених "граничника" и насртљиваца. У православном односу према свијету, стално се питајући "чему" слобода, човек прије свега тражи духовни оријентир за коришћење слободне воље коју је даривао Господ. Генијални Пушкин препознао је то кроз вијек епигонства и одговорио на идејни пртљаг Француске револуције:

Не држим ја до звучних права,
Од којих се многима у глави замути.
Не ропћем што ми богови не дадоше
Да судим колико је у држави лоше.
Или да цару с царем не дам да се бије,
И баш ме брига хоће ли новине чије
Магарчити тупаке, што цензура љута
Шаљивцију у часопису којем спута.
Све су то, знате, речи, речи, речи...
Мени су њој иребна друга права!
Мени је њој иребна друга слобода!

("Из Пиндемонта" - превод проф. др Миодрага Сибиновића)

Пустошећи постепено своју душу, човјек је истовремено својој земаљској природи приписивао божанску моћ, изопачио је идеју богосличности у богоједнакост и тако је логички ишао ка идеји "човјекобожја". Омиљени херој Препорода је - титан Прометеј. В. Шубарт је у XX вијеку директно супротставио два типа личности: "прометејевску" западну индивидуу и руског "ивановског" човјека. Хришћанска идеја преобраћања свијета, давање човјеку особина Бога искривљује се прометејском културом у увјерењу да се "живот може и мора мијењати, не полазећи од душе, већ од стварног свијета"⁷. Неизбјежно је при томе сконцентрисати се на сопствене потребе, које на крају доводе до *дегенерације* духа и виших вриједности - религиозних, националних и претварања у сцијентистичку скепсу - до губитка моралне "одговорности за судбину свијета" (М.Ф. Достојевски). *Оиуђивање*, о којем су филозофирали материјалисти од К. Маркса до Х. Маркузеа⁸ - посљедица је отуђивања човјека од метафизичких корјена његове Божанске природе.

Хришћанска филозофија не болује од отуђивања, већ од потпуног јединства. У источном хришћанству није било борбе вјере против разума, а није било ни тријумфа *ratio* над вјером (Иван Кирејевски). Идеја свејединства из области метафизике је и надахнута доживљавањем мистичног тројединства Св. Тројице - која је неспојива и недјељива. Код Хегела је метафизику прогутала дијалектика, тако да је свејединство замијењено панлогизмом.⁹ Није проблем свејединства прешао

⁷ Schubart W.: *Europa und die Seele des Osten*. Luzern, 1946

⁸ Marcuse H.: *One-Dimensional Man*. Boston, 1964: An Essay on Liberation, Boston, 1969.

⁹ Карсован Л. П.: *Религиозно-философске сочинения*, М. 1992.; Хоружниј С. С.: *Идея всеединства от Гераклима до Лосева*. Начала, *Религиозно-философский журнал*, 1994, N. 1

случајно у руску филозофију послје Ф. Шелинга - она је у XIX вијеку још увијек била религиозна. Покушај да обликује тај сложени проблем у филозофским категоријама припао је В. Соловјову.

Соловјовско учење о богочовјеку изазвало је снажан утисак и аутора начинило најпознатијим и уваженим руским филозофом на Западу. Ипак је у том систему учење о Софији као о "Души свијета" и "вјечно женском поријеклу Бога" створило више сумњивих теолошких доктрина. Софиологија коју је наставио П. Флоренски и нарочито развио Сергеј Булгаков (у крајњим конструкцијама доведена до јеретичке четврте женске суштине као додаток Св. Тројству) није избјегла утицај гностичког учења о "женској епохи", пантеистичке и језичке слике о сједињавању мушког и женског принципа који рађа свијет као производ Божанства што доводи до неразликовања Творца и бића. Таквих грешака је, дјелимично имала и концепција свејединства Соловјова. А покушај да се на ниво те филозофије подигне земаљска конструкција "слободне теократије" довео је према изјави Е.Н. Трубецког до "недопуштене рационализације мистичног принципа"¹⁰ и изазвао изузетна негодовања.

Но Владимир Соловјов, иако сѣрасѣан адвокатѣ јединствѣ Русије и Европѣ, уошѣише није био либерал. Зайѣо њѣга не смијемо звѣиѣи за ѣадњаком у општеприхваћеном тумачењу тог термина - тј. поборником наслеђѣ Просвјѣдености Русоовог друштвеног договора, заступничких организација и позитивног права. По његовој теорији извор власти је Бог, а не народ. Православни апсолутизам Цара Божјеѣ -јѣсте идеално оваплоћење хришћанске идеје у државности, а наднационална организација католичке цркве - што је најбољи модел за свјетско утемељење хришћанства. Соловјова нијесу надахњивали ни Волтер и Мабли, ни Конвент или Декларација права човјека и грађанина, него упечатљиво искуство католицизма у периоду његовог успостављања и тријумфа, аскете његовог духа Бл. Августин и Фрањо Асишки у вријеме светог престола папе Григорија VII, пред којим се у дроњцима поклонио император Хенрих IV...

Соловјовљева "слободна теократија" - је антипод правној држави и потпуна негација позитивног права - то је "круна" ортодоксних либерала. У строго хришћанском тумачењу "правна држава" - то је помирење са грешном човјековом природом, којег од престапа не задржава глас савјести, већ само сила Закона, тј. пријетња кривичне казне... Соловјов је јавно зажалио што је пропала хришћанска Европа и сматрао је да је управо православна Русија способна да је спаси жртвујући себе и одричући се од сопственог у корист свјетског меси-

¹⁰ Е. Н. Трубецкой: *Миросозерцание Владимир Соловьѣва*, М., 1913, с. 573-574.

јанства. И, управо са тих позиција на врхунцу заношења том идејом 1897. године он је прекоријевао словенофиле:

"На судбини пале Византије
Ми нећемо да се учимо.
А све удворице Русије тврде:
Ти си трећи Рим, ти си трећи Рим..."

Али реална Европа тог времена није имала ништа заједничко са идеалом Соловјова. Папа Лав XIII говорио је о њој: "vexillia regis prodeunt inferni" - "Заставе господара пакла иду напријед", упозоравајући на неизбежност појаве сатанобога као последице безбожности, богочовјека и побуне против богова.

То је последњи понтифекс (чувар и тумач "божанског права"), који отворено раскринкава антихришћанску суштину либерализма и масонства у познатој енциклици "Regum novarum" (1891), гдје је покушао да одговори марксизму.

Средином XX вијека либерализам је у последњим теоријама дефинитивно брисао границу између добра и зла, уздижући индивидуу изнад тих категорија и утврђујући "апсолутни суверенитет погледа и склоности човјека да се снађе у животним активностима, колико год оне биле специфичане..."¹¹. Ово је отворено одступање од основног начела Новог завјета о природној грешности човјека, који се само моралном аскезом може од старог Адама преобратити у новог - "Блажени су они убогог духа, јер њихово је Царство Небеско" (Мат. 5.3). Изузимање апсолутног критеријума порока и добротинства неизбежно тежи мијешању добра и зла: морално је то што је допуштено законом, а законом је дозвољено то што не смета другима. У таквој логици материјални прогрес, неутралан сам по себи, руши границу добра, обезбијеђујући у све већој мјери могућност "несметања другима", поступајући неправедно (дајући рођену мајку у сиротиште).

У развоју позитивног права и правне државе у XX вијеку отворено доминира англосаксонско право, које се заснива на постулату: "Све што није забрањено - дозвољено је". Дилема етичког упоређивања злочина и гријеха, тј. слагање Закона и моралног Канона престала је да узбуђује "прогресивни" Запад, иако је та идеја узнемиравала чак и старе Грке (Антигона). Таква концепција одређује само забрањено, не указујући на морално потребно. Позната је реплика "правне државе" из Старог завјета и Мојсијевог закона и удаљавање од Новог завјета са његовом унапријед постављеном моралном висином, која упућује на усавршавање и на схватање да закон није ништа друго до компромис између Дуга и околности...

¹¹ Фон Хейек Ф.: *Дорога к рабству*, Вопросы философии, 1990, N.N., 10-12.

У свијету се губи појам "ружног поступка" који нарушава Канон - указивање на однос поступка према Добру и злу, остављајући мјеста за одређена правила понашања само "некоректном" - ономе ко нарушава Закон. Тај проблем у свој својој величини бљеснуо је једноставношћу у познатој "Ријечи о Закону и Милости" кијевског митрополита Илариона (1049):

"Данас се човјечанство више не тиска у Закон,
него Милошћу слободно иде...
Јевреје је *Законом ојравдавао*,
али их није спасавао,
а хришћане *истїина и Милосїи* не оправдавају, него
сїасавају.
...Јевреји се веселе земаљским стварима, а хришћани онима
који су на небу."¹²*

(Превод Милорада Лукетића)

Либерализам, који постепено губи потребу да трага за племенитим, уклонивши више вриједности - националне и религиозне - у корист индивидуалистичких, коначно је оголио своју трећесталешку припадност либертинизму и већ двјеста педесет година веома успјешно шпекулише са хришћанским вриједностима, пошто се у ствари налазе у апостазии. Филозофи - либерали, славећи побједу над комунизмом, признају да је либерална идеја завршила своју мисију и дошла до "краја историје", јер је нестао стимуланс усавршавања - супарништво са комунизмом (Ф. Фукујама). То показује да либерализму недостају сопствене унутрашње покретачке снаге, а то значи његово банкротство! Човјекова душа је, док се још не одвоји од Блаженства, тај "перпетуум мобиле" - вјечни покретач историје којег је залудно тражити у овоземаљском животу.

Различита схватања човјека и Божанствене представе о њему довела су до различитих тумачења слободе, личности, до примата позитивног права хладног јуридиказма (закон) у либералном друштву и наклоност према природном праву на основу индентичности гријеха и преступа (канон) у православној цивилизацији, зеленаштва, прихваћеног у Европи, а одбаченог у Русији, које се сматра једнако поштенем основом економске дјелатности као што је и производни рад, као и разне политичке институције. Уочи XX вијека православна Русија није била саставни дио такве западноевропске цивилизације, која је израсла на рационалистичкој филозофији Декарта, идејном пртљагу Француске

¹² "Слово о Законе и Благодати", 145-153, Древнерусский текст. Альманах библиофила. Тысячелетие русской письменной культуры (988-1988), М., 1989, с. 160.

револуције и протестантске етике мотивације за рад и богатство. Негирање Русије од стране Запада везано је за различита тумачења суштине хришћанства - превазилажење искушења хљебом и влашћу и заповијести Блаженства у остварењима из културе и историјског стваралаштва. Апостазиа и ортодоксни принципи дефинитивно су подијелили хришћански свијет XVIII вијека.¹³

Тако су то схватили и руски филозофи: В. Розанов, Б. Вишеславцев, Трубецки, Г. Федотов, С. Франк, И. Ильин, Н. Берђајев, солидаришући се у анализи садржаја категорија (слобода, воља, право, нација, национална свијест, хришћанска демократија), на којима се заснивају политички погледи.¹⁴ Но, у замјену за марсистичку формацијску теорију појавила се идеја о кретању ка јединственом цивилизованом моделу утемељеном на "општељудским вриједностима". Код данашњих западњака присутна је вјера у свемогућност друштвених институција и могућност пресађивања на друго тло. Ангажовано западњаштво са задовољством је прихватило доктрину у потпуности сличну са историјско-материјалистичким праволинијским прогресом, не обраћајући пажњу чак на западне теорије цивилизације А. Тојнбија, О. Шпенглера, М. Вебера, антрополога,¹⁵ који показују сво богатство разноврсности свијета. Прихваћено је и стално негирање васељенског карактера византијског наслеђа од стране Запада и супротстављање европске индивидуалности и мноштво слобода варварству и ропству православне традиције.

Данас има пуно чињеница које поништавају ратоборне филозофске заблуде антихришћанске доктрине - да се европски либерализам јавља као антипод комунизму, којег једни сматрају творевином "руског варварства", а други повезују са хришћанством, демонстрирајући представе о комунизму као нечем далеком од марксизма. Марксизам је нешто друго, као "рођак" европског либерализма и њих је на свијет донијела рационалистичка западноевропска филозофија, која се заснива на критеријумима који не прелазе границе човјековог разума. Они су верзије безрелигиозног "царства човјековог".

Сама идеја револуције, тренутни преокрет свих потпора, могла се јавити само у изопаченом хришћанском свијету, а не у свијету панте-

¹³ Нарочницкая Н. А.: *Россия и Европа. Исторнософский и геополитический под- год. "Россия и европейское устройство*, М., 1996.

¹⁴ Бердяев Н.: *Философия свободы, 1911; Истоки и смысл русского коммунизма*. М., 1990; Василий Зеньковский: *История русской философии*. М., 1957; Розанов В.В.: *Религия и культура*, М., 1990; Франк С.Л.: *Сочинения*. М., 1990; Ильин И.А.: *Наши задачи*, 1-2. М., 1992; Федотов Г.: *Судьба и греха Росси*. В 2-х томах. М., 1992; Левицкий С.А.: *Трагедия свободы*. М., 1995.

¹⁵ Тоунбее А.А.: *Study on History*. London, 1934; Spengler O.: *Der Untergang des Abendlandes*. Bd. 1-2, 1918-1922; Леви-Стросс К.: *Структурная антропология*. М., 1985. Вебер М.: *Избранные произведения*. М., 1990.

истичких представа о вјечном кружењу. Наравно, то уопште није зато што је "Христ био први комуниста", како су понекад тврдили они који су покушавали да споје неспојиво. То сјајно објашњава Л.А. Тихомиров у горостасном раду "Религиозно-филозофске основе историје", који је након седам деценија лежања у рукопису коначно угледао свијет. Управо хришћанство укорјењује у човјеку тежњу ка апсолутном, ка идеалу. Овоземаљски свијет, област релативног, осуђен је на уништење и корјенито преуређивање у моменту када се с неба разлегне Глас : "Ја стварам све ново".¹⁶

Западни човјек, изгубљен од Бога, који је престао да разликује небеско од земаљског, али је сачувао хришћанску психу и вјеру у бесконачне могућности, који смисао слободе види у преокрету несавршеног свијета и стварању земаљског раја према својим критеријумима, уобразивши да је он мјерило истине - рађа идеју револуције. И што је он био већи хришћанин, до пада у искушење, тим више ће постати ватрен и страствен револуционар. У XIX вијеку у хришћанском свијету једина препрека револуцији била је православна Русија, што је тако проишлаго примјетио Тјутчев: "Већ одавно у Европи постоје само двије стварне силе - револуција и Русија... Од резултата борбе између њих, страшне борбе чији је свједок некада био овај свијет, зависи за многа времена читава политичка и религиозна будућност човјечанства" ("Русија и револуција", 1848).

Почетком XX вијека, са свим несавршенствима и грјесима, са реалним нескладом са идеалом Свете Русије, мучена "злим дусима социјалности" и "демонима индивидуализма" - Русија је, самим тим што није имала воље да се одрекне од суштине смисла универзума, одвајкада утемељеног у њено државно и васељенско постојање и даље била *фактор сиречавања*. Његова светост патријарх Тихон писао је у свом обраћању : "...нека тајанствена, али застрашујућа, по свом дјеловању сила окомила се на Крст Господа Исуса Христа. Свјетска моћна антихришћанска организација активно *ишежи да ухвати у мрежу чийав свијет и јуриша на Православну Русију*".¹⁷

У то вријеме потрага за царством човјековим у западној свијести дала је као резултат двије разрађене универзалне доктрине: либералну и марксистичку (ниједна не разматра нацију као субјекат историјске дјелатности, за либерале - то је грађанин свијета - индивидуа, а за марксисте - класа). Те двије концепције, наизглед веома непријатељске, колико год било парадоксално, програмирале су некакав заједнички резултат, било која верзија да побиједи. Оне су водиле ка минимализа-

¹⁶ Тихомиров Л.А.: *Религиозно-филозофские основы истории*, М., 1997, с. 525-529

¹⁷ *Акты святейшего Патриарха Тихона и позднейшие документы о преемстве высшей церковной власти 1917-1943*. М., 1994, с. 270

цији улоге националних држава и постепеној ерозији њихових суверенитета, препуштајући наднационалном механизму, корак по корак, улогу моралног, а затим и политичког арбитра.

Месијански циљеви свеопштег карактера, објављени у званичној спољнополитичкој идеологији, упућени су на адресу народа, а не влада. И теорија о "пролетерском интернационализму" под покровитељством III интернационале и њен циљ да се у читавом свијету остваре "слобода и права човјека", нарочито у њиховом либерално-западном тумачењу, искључивали су из суверенитета државе њено право на заштиту националне самобитности. Л. Тихомиров наводи интересантно утврђивање циљева масонства, једног од најауторитативнијих масона-теоретичара Клавела, аутора "Живописне историје масонства", који је искористио опште уважавање свјетског масонства: "Искорисити међу људима разлику у рангу, вјеровањима, мишљену, схватању домовине..."¹⁸ И марксизам и либерализам различитим путевима достижу тај циљ и нацију ликвидирају из историје.

Интересантно је да су се двије космополитске концепције међународних односа: "ново мишљење" америчког предсједника Вудро Вилсона (Програм од 14 тачака) и бољшевичка доктрина класне спољне политике (хрестоматијски лењински принципи), углавном базирале на идејама и оцјенама загонетног Вилсоновог alter ego - пуковника Хауза, чије су везе са рабинима већ познате,¹⁹ и трговца руске револуције Хелфанда-Парвуса²⁰.

Свјетска политика XX вијека након рушења историјске Русије третира се као борба либералног Запада са совјетским комунизмом. То је површинска теза својствена како домаћој марксистичкој и демократској историографији и политикологији, тако и западној. Иза ње се успјешно заклањају подмукле замисли око Русије у вријеме револуције, послје Јалте и Потсдама, и маскира савремено стање. Али те тезе упорно набацују, као прво, да не би признали континуитет руске историје у судбини СССР-а, као друго : да би сакрили начело непризнавања феномена Русије од стране Европе, чувано током многих вјекова: *да се изједначи са Западом као геополитичка сила и историјска личности са својственим изражањем универзалног смисла универзума.*

У XX вијеку Европа - "Запад" као цјеловит историјско-културни правац историје добија неочекиване нове облике, истурајући напријед САД, које постају главни инструмент мондијалистичке стратегије либералног значења, а послје Другог свјетског рата добијају и значење алтернативне свеопште цивилизације. Запањујућа је чињеница да је на

¹⁸ Л.А. Тихомиров: *Религиозно-философские основы истории*. М., 1997, с. 453.

¹⁹ Рид Дуглас: *Стор о Сионе*. М., 1993.

²⁰ Zeman and W.B. Scharlau: " *The Merchant of Revolution, London*, " 1965.

међи вјекова, чак и у моменту краја Другог свјетског рата, тај давно рођени феномен - посљедњег, четвртог царства - још увијек остао непримијећен у својству лидера апостазије.

Крајем XIX вијека, ни Соловјов ни руски мислиоци времена револуције и посљедњих 50 послјератних година, који су се дефинитивно увјерили у неумитно одбијање и отргнуће Русије од Запада, у том пре-груписавњу антихришћанских сила нијесу препознали сам принципијелно нови Запад. Они су по инерцији продужили да полемишу са том католичком Европом, која је била супарница Византији, с том Saint Empire коју је водила идеја Drang nach Osten, са Европом Просвјешености и француског социјализма. Док су у 1922. години концепције Хауза - Вилсона вјешто заводиле свијет у паучину свјетских финансијских организација и наднационалних институција, Н.С. Трубецкој је још увијек разрађивао дилему "Русија и Запад" као противтежу православаља "романско-германском духу".²¹

Волтер Шубарт 30-тих година пише филозофски замршену и еклектичну, али вјерну интуицији књигу "Европа и душа Истока" у којој, опет, као главни антипод Русији види Европљане, прије свега Њемце. Он код Англосаксонаца прецизно открива изузетно пуританске црте, које су у супротности са "ивановском" руском културом и даље одређује американизам као "англосаксонство без центлменског идеала... прометејски свијет, неоплемењен готичким вриједностима"²² наивно пружа америчком типу шансу за зближавање са руским. До таквог апсурда доводи натуралистичко, нехришћанско тумачење историје (акцент је на сличности климе, природне, етичке разноврсности). Изванредани И. Иљин 1940. године, критикујући филозофске слабости Шубарта, такође види савремени Запад у европским културним (католичка традиција) и геополитичким критеријумима. Публикујући "Наше задатке" 1954. године, И. Иљин у неколико чланака износи ласкаво мишљење о САД и традиционално се обрушава на Њемачку као главну економску и геополитичку пријетњу.

Ипак, средином XX вијека та Европа, која је у периоду свог одрастања овладава неоспорном културном снагом, хероиком духа, коју су имали у виду изузетни руски умови - сви људи културе XIX вијека, безнадежно је и дефинитивно изгубила своју улогу њиховог главног историјско-културног опонента. Европа се нагло топила, капитулирала, не само због тога што је фашизмом учинила преступ, те више није могла гордо да претендује на јединствену историјску истину.

До XX вијека те црте Запада као културне цјелине, које су нарочито биле у супротности са Русијом и источнохришћанском етиком, умного-

²¹ Кн. Н.С. Трубецкој: *Европа и человечество*, София, 1922.

²² Шубарт Вальтер: *Европа и душа Востока* "М., 1977, с. 244

ме су се утемељиле у идеологију англосаксонске расе. Управо англосаксонском, нарочито америчком пуританизму својствена је идеја надахнута Старим заветом - идеја посебне предодређености, писао је А. Тојнби. Америчко службено мишљење у свим временима имало је типичну црту месијанизма и провиденције. Фанатични дух надмоћи, који се закљања иза секуларне фразеологије и декларативног плурализма, доводи до потцјењивања и бруталности према народима који им сметају, ствара мотив цивилизаторства англосаксонске расе у британској колонијалној идеологији, потхрањује и савремени амерички хегемонизам.

Макс Вебер је сматрао да је англосаксонски пуританизам суштина протестантизма, а управо Стари завет је послужио као надахнуће калвинистима. Пуританизам, како проистиче из Веберовог мишљења јесте покретачка снага западног друштва и привреде (тачније, *верзије која је данас доминантна*). Расправљајући о привидном "сродству" пуританизма и јудаизма и истичући склоност пуританаца према религиозно-месијанском расвјетљавању "систематично рационализованог остваривања своје мисије", Вебер примјећује да је код пуританаца већа вјера у "одабраност", него код старозавјетних Јудејаца.²³ Са тим се морамо сложити: сигурно да "јенкизам" не надахњује мученик Јов с његовим узвишеним и понизним "одричем се и кајем се у праху и пепелу" (Јов.42.5)!

Веберовска анализа доводи до закључка о историјској неминовности постепеног прелаза западног свијета под покровитељство англосаксонских - америчких интереса, што се и догодило крајем XX вијека. Американски пуританци су досљедно и са месијанском сигурношћу стварали хиљадугодишње царство човјеково на земљи и своју власт над свијетом. Религиозни мотив досељеника је очигледан - била је потребна чиста табла за исписивање историје и они су уклањали све препреке, не жалећи оне који нијесу предодређени за Спасење, доказујући земаљским успјехом да су божји изабраници, како је учио Калвин. Европа није могла да буде на челу тог процеса, иако уздрмана реформацијом и револуцијама, па се постепено, крајем XIX вијека, дефинитивно препушта либералним идејама о којима је папа Лав XIII - посљедњи понтификс, који је јавно раскринкао њихову антихришћанску суштину, писао у енциклици 1884. године: "Заставе господара пакла иду напријед". Европска филозофија државе и права и друштвена свијест наишли су под пепелом богоборачких пожара на *кајолички* фундамент и само су се прилагођавали потребама зеленаша. Католичка етика није могла да буде покретач духа либералне економије и неизбјежног култа човјека - у америчком начину живота он је постао

²³ Вебер М.: *Социологија религије; Избранно. Образ общества*. М., 1994, с. 265-275.

скоро пагански, не долазећи стално у сукоб са сопственим канонима - о природној грешности, о идеалу аскезе и добра без земаљске награде.

Пуританизам је постао стварно удаљавање од Заповијести Блаженстава (суштина хришћанства) и показао се као избор у корист власти и хљеба на Гори искушења. То је потпуно схватио и сам М. Вебер, којем је англосаксонски пуританизам био ближи од свих других типова религиозности, на што је указао К. Јасперс, споменувши мишљење Вебера о проповиједи на Гори као неспојивој са земаљском дјелатношћу, као и прожетост свих радова скептичким односом према хришћанству.

Америка је од самог почетка формирана као обећана земља за све апостазијске идеје, којима је сметала национално-конзервативна Европа. Вебер је писао да у поређењу са другим конфесијама, "пуритански народи, нарочито Американци, располажу великом способношћу да апсорбују прозелите". Тип тих прозелита, који су се почетком вијека пребацили у Америку као перспективни плацдарм, познат је, њега су претежно сачињавали они који су од самог почетка одбацили Христа. Прикључење свих различитих снага у XX вијеку америчком мировном пројекту као локомотиви значило је изазов хришћанској историји, а било је неизбјежно као *Rach Americana* на челу са *Drang nach Osten* уместо Свете Римске Империје Германске нације. Изазов мислиоцима другачијих погледа на свијет, изузев војнополитичких и економских мотива био је, такође, неизбјежан. Наметање властите слике универзума, духовно освајање свијета, била је и остала главна нематеријална покретачка снага свјетске историје.

У вријеме Брестлитовског мира и Версајске конференције програм В. Вилсона - Хауза предвиђао је да Русију сведе на Средњеруску висораван кроз "*признавање de-facto постојећих влада*". Финансијски капитал који је сконцентрисан у САД одиграо је значајну улогу у обликовању болшевичког режима, као и у сукобљавању Русије с Њемачком.²⁴ Спремни да одмах признају болшевице на задржаном незнатном дијелу Русије, САД су дуго времена (до 1933. године) одбијале да признају успостављање основне историјске територије Русије у 1922. години. И, управо под заштитом САД и Велике Британије 20-тих година почиње стварање новог система међународних односа под покровитељством међународног механизма. *Док је Запад лагано, али непоколебљиво корачао њим њушем, СССР је, најрођив, преживљавао сујројан процес успостављања историјски наслијеђених државних начела.*

Али код постепеног одступања совјетске идеологије од ортодоксно-марксистичког антируског патоса борба "капитализма с комунизмом" отворено се заоштравала(?), иако је непосредна опасност "ек-

²⁴ Sutton A.C.: *Wall Street and the Bolshevik Revolution*, N.Y., 1974.

спорта револуције" у земље Запада очигледно ослабила. Када је СССР добио рат у својој хипостази Велике Русије, Запад је хладнокрвно оцијенио да је *Ойџацбински райи* захтијевао националну солидарност руског народа, која је срушена класним интернационализмом и сјединила у свијести, а то значи, у државној будућој моћи, како је изгледало, заувјек изгубљену нит руске и совјетске историје. У САД су сматрали да је СССР постао "опасна" геополитичка премиса за потенцијално поновно успостављање Русије.

Код истраживања процеса у друштвеној свијести не смијемо заобићи чињеницу да је у вријеме *Ойџацбинског райа* у редове КПСС ступала маса (сељаци), која се по свом поријеклу и менталитету разликовала од борбеног космополитског раног большевизма. Друго "совјетско-партијско" покољење повезало је са комунистичким клишеима властити традиционализам и инстинктивно тражило подударности са марксизмом природних побуда човјека *да на својој Земљи сџвара, а не да је руши* у име планетарних апстракција. Изградња "комунизма" парадоксално је постала "наставак" руске историје, што је изазвало бијес Троцког. Тој другој совјетској партијској генерацији за читав XX вијек најмање је било својствено "западњаштво" у било ком облику. Захваљујући духу маја 1945. године, премјештен је акценат са унутрашње класне борбе на једино тада могући, умјесто руског, "совјетски" патриотизам. То је омогућило скоро четрдесет година релативно мирног живота и уз титански напор стварање најснажнијег потенцијала.

Најважнији, премда никада гласно изговорен, закључак Јалте и Потсдама било је фактичко успостављање континуитета наслеђа СССР у односу на геополитички ареал Руске империје. Послијератна историја и, нарочито, "перестројка" показали су да управо ти резултати нијесу били прихватљиви за англосаксонске интересе, који су доминирали у свијету, а не страх због идеје комунизма и совјетских тенкова у центру Европе. Закон Конгреса САД P.L.86-90 од 1959. године, који је службено прогласио да је циљ ослобађање свих народа Русије, изузев руског, краснорјечиво свједочи о томе да је стратегија "хладног рата" не у борби с комунизмом, већ са "руским империјализмом" по К. Марксу, који у раду, што га је објавила његова кћерка под називом "Secret Diplomatic History of the XIX Century" (1899), излива жуч на сву историју Русије и позива да се одмах заустави њен утицај. (Тај рад, добро скривен иза дебелих зидова ИМЕЛ-а - Института Маркса-Енгелса-Лењина никада није објављен у СССР-у). Тај задатак је у току XX вијека два пута извршен, не у толикој мјери од стране Запада, колико од стране руске интелигенције и совјетске номенклатуре треће генерације - опет "западњачке".

Можемо закључити да су у свим словенским православним земљама не само марксизам-лењинизам, већ и дисидентство одиграли у животима својих домовина злокобну улогу. Као и большевизам у своје вр-

ијеме, тако се и дисидентство хранило реалним противрјечностима, сиромаштвом и злом државног живота. Али као и рани ортодоксни болшевизам, дисидентство је, изузимајући мању националну групацију коју је Запад одмах одбацио, било облик насилног отуђивања руског историјског и духовног искуства. Управо зато, њега су као свој инструмент изабрале вјечно антируске и антиправославне снаге.

Тобожњи борци против комунизма, дисиденти су се борили не са злом марксизма, већ са властитом државношћу. Као и сви западњаци, лишени осјећаја уплитања у многостолетну историју свог народа, они су поистовјетили своју вјечну Домовину са државом, тј. са њеним увијек несавршеним друштвеним инструментима. Они су били неспособни да разоткрију циљеве Запада у перестројки: *не рехабилитовавши историјску руску државност, већ за сва времена "ликвидирајући" из совјетске историје елементе њеног поновног успоставаљања*. Највећем понижавању у совјетском периоду било је подвргнуто оно што је представљало за нацију спасилачко узмицање од ортодоксног марксизма и уносило елементе историјског наслеђа у друштвену свијест, у оцјену националних интереса, који мало зависе од типа власти. Запад није желио да Руси оригинално схвате своје гријехе и заблуде, јер је на западном дневном реду била предаја оскрнављених "очинских гробова", *што ни најмање није совјетска, већ хиљадугодишња историја, вјешито камуфлирана раскидањем с шовијалистичаризмом*.

Будући да је борба с болшевизмом - само параван, Запад је од свих опоната "комунизму" подржавао само своје прозелите. И управо они су постали предмет брижљиве обраде од стране САД 60-тих година. Помогли су и интелектуалци Европе, по филозофским принципима лијеви. Поздрављајући Октобар 1917. године, у 50-тим годинама су окренули леђа СССР-у, његовом духу *маја 1945.* године, који је повезао руску и совјетску историју. Совјетска интелектуална елита и номенклатура треће генерације - опет западњачке - почела је да осјећа *своју идеологију као шереј само зато што је пошала смейња за пријем у свјетску олигархију*.

Крајем вијека као резултат експериментисања над руском државношћу, за којом су посебно чезнули "западњаци", руски народ је разједињен, а Русија се нашла у положају до Ливинског рата на сјеверо-западу у положају након Кримског рата на Југу, њу истискују са мора и Берлински зид се примиче границама Московског царства XVI вијека. Национално власништво, које је плаћено крвљу и несобичним радом три совјетске генерације, било је страћено у околностима антихришћанског исмијавања новопечених библијских Хамова над генерацијом Очева; на Западу су исисане велике суме које су превазилазиле репарације назначене за Немачку.

Други резултат донијела је Западу двострука руска издаја у XX вијеку. Ако су прве "свјетске" институције - Лига народа и Банка за

међународне обрачунае (која је утемељена планом Јунга формално за рјешавање репарационог питања) само институционализовале главну улогу у европској економији англосаксонског и интернационалног финансијског капитала, онда је крајем вијека објелодањено спајање мултилатералних политичких и економских механизма са војном машинеријом НАТО под заштитом ОУН и означило диктат тог трансационалног капитала. Очигледно је да је спор између комунизма и западноевропског либерализма био искључиво спор о форми владавине над тим свијетом, о нечем другом ти левијатани нијесу ни имали потребе да расправљају. У свакодневном успјеху Рах Америгана је резултат универзалних идеја ХХ вијека о "свјетском братству рада", општеевропском дому, "једнаком свијету."

Крајем прошлог вијека дилема "Русија и Европа" налазила се пред руском интелигенцијом. Тада је К. Леонтјев, говорећи о пропасти "општељудског" пута, један свој текст насловио : "Средњи Европљанин као идеал и оружје свјетског разарања". И након једног столећа питање "бити или не бити" појављује се и пред Европом, јер се сада "средњи Американац", који кроз уста његових лидера претендује на јединствену "постхришћанску" општељудску цивилизацију, претвара у оруђе пропасти некада велике европске културе. Њена хероика и идеал, романтизам и подвиг, чак и Декартова сумња и њена смјелост - све је задојено хришћанским духом, искованим у хиљаду година хришћанства, који данас презриво називају "Dark Age". Све је то уништено због надмене "пожуде власти" - "libido dominandi", на коју је упозоравао велики Европљанин - хришћанин Бл. Августин.

Западни човјек се и сам, не једном, бунио против десакрализације, приземљења духа и демонизације, што се манифестовало као периодично искрење романтизма у литератури и умјетности. Зар није Сирано Едмон Ростан испуштао крик, као лабуд на самрти, узалудно вапећи према ликовима Е. Золе о вјечном стремљењу човјека Идеалу? Зар се и Ниче није бунио против банализовања човјека у либерализму, чија га је охолост опет одвела на антихришћански колосјек? Љепота разноликог и хармоничног Богомданог свијета престала је да се рефлектује у људској свијести, која је одбацила Творца. Таква свијест је, заиста, произвела "Црни квадрат" Маљевича.

Блистав филозоф и свјетски зеленаш Ж. Атали, са отвореношћу која плаши и цинизмом вруће-хладно, предсказује да ће "банкарско царство" као симбол дефинитивно утврђених рационалистичких - новчаних критеријума, замијенити храм. У њему ће "сувереним" јединкама, које су заробљене у материјалном бићу и охолости, бити туђе Декартове "страсти душе", њихова судбина је - "егоизам и нарцисоидност".²⁵

²⁵ Attali J. *Lignes d' Horizon*, Paris, 1969

*
* *

Пут руског народа у свјетску историју изванредно одражава судбину човјека и човјечанства у православном духовном трагању : испрва проналажење и дефинисање истине и смисла историјског живота, па удаљавање од њега - посрнуће, самоуништење, а затим сазнање о првом гријеху и трагање за спасењем. Ријетки су народи хришћанског свијета који са таквом запањујућом очигледношћу, демонстрирају библијска пророчанства и хришћанско тумачење историје.

Можда Руси као нација, још увијек, посјеђују колективну личност - душу народа која је сачувана у његовим узлетима и поразима, његовим трагањима и заблудама. Зар то не говори о месијанизму руске идеје? Зар то не појачава историософистички смисао руске великодржавности, која је способна да *сачува* свијет од ентропије, од мијешања Добра и Зла, од топло-хладног... И, управо због тога, све силе свјетског зла окомиле су се на Русију и Русе, како никада не би оживјели себе као историјску појаву.

Глобална политичка и културтрегерска стремљења против Русије и православља могу да одреде судбину за будуће вјекове, јер са губитком неизоставног услова успјешне историјске стварности било којег народа - троструког јединства духа, душе и тијела - вјере, културе и националне државности, руски и православни Словени као субјекат свјетске историје, преживљавају невиђену националну катастрофу. Огромна територија, крупна економија, војна моћ и чак нуклеарно оружје, како се види на примјеру понижене Русије, мало вриједе сами по себи и никада неће постати политички фактори. Јер материја без духа није способна да ствара историју.

Никада у Русији неће успјети да изграде западни рај на земљи. И не само због тога што таква Русије није потребна Западу. У свјетлу већ откривене Божје замисли о Русима *и* *таква Русија није и* *по* *и* *ребна* *Бо* *гу*. У руским просторима велику империју је могла да створи само цивилизација аскета и пустињака, хероја и мученика. То је апсолутизам духа, у којем се жито узгаја свугдје на земљи повјереној од Бога, а не зато што је то рентабилно према свјетским стандардима. У том случају Руси ће поново наћи себе у улози субјекта свјетске историје ако на прагу трећег миленијума одбаце саблазан лажног пророчанства о "општељудској" осредњости и присјете се ријечи игумана руске земље св. Сергија Радоњешког да се "гнусни раздор овога свијета" не може откупити златом, већ се може побиједити само "*у* *и* *р* *и* *ш* *и* *м* *и* *о* *г* *л* *е* *д* *о* *м* *у* *С* *в* *е* *и* *у* *Т* *р* *о* *ј* *и* *щ* *у*".

Наталья Алексеевна Нарочницкая

ДИЛЕММА "РОССИЯ И ЕВРОПА" НА ПОРОГЕ
ТРЕТЬЕГО ТЫСЯЧЕЛЕТИЯ В СВЕТЕ
РЕЛИГИОЗНО-ФИЛОСОФСКИХ ОСНОВ ИСТОРИИ

Резюме

Путь России к катастрофе конца XX в. нельзя понять без анализа русского западничества - явления в общественном сознании, которое в его нынешней форме является одним из главных орудий разрушения державы. Равнодушие образованного слоя к смыслу мировой истории, месту в ней русского народа - главная черта современных западников. Но в свое время самобытная русская общественная мысль пробудилась на проблеме историософической, на переживании замысла Творца о России, ее судьбы. В духовном поиске всего XIX в. западничество не было самоотрицанием, оно было стороной русской общественной мысли. Это относится даже к крайним либералам и социалистам, убежденным, что только Россия и русские способны воплотить в жизнь те "весьмирные" идеалы, которые первой родила Европа, но сама же утратила. Для русского философа В. Соловьева идея единения Европы и России была историческим воплощением его религиозно-философской концепции всеединства.

Западничество - как левое, так и либеральное, также и В. Соловьев не оправдались в своих утопиях. История подтвердила предвидения и опасения за Россию их оппонентов: Данилевского и Страхова - революция и социальный эксперимент стоили русским 100 млн. голов и в конечном итоге краха великой державы. Вместо вселенского единения двух церквей-сестер - геноцид сербов в благословения Ватикана и бесчинства униатов на Украине. Наконец, итог двухсотлетнего российского и советского западничества - замаскированное под прощание с тоталитаризмом крушение всей русской истории. Это и есть цена за место в мировой олигархии московско-петербургской элиты, не смеющей возражать Западу в его задаче века - уничтожении российского великодержавия и русской исторической личности во всех их геополитических и духовных определениях. Ибо будучи равновеликой совокупному Западу геополитической величиной при сохранении собственного поиска в мировой истории Россия была объективным препятствием на пути к мировому господству. Двукратное русское самопредательство в XX в. принесло Западу ощутимые плоды. В земном успехе Рах Америгана - итог универсалитских идей XX века о "всемирном братстве труда", общеевропейском доме, "едином мире".

В XX в. меняются и "Запад", и российские западники. Не только Соловьев, но и русские мыслители послевоенных 50-х годов не заме-

тили феномен США и продолжали полемизировать с католической Европой, что соперничала с Византией, с Saint-Empire, что вела Drang nach Osten, с Европой Просвещения и "французского социализма". Однако к середине XX в. та Европа, что обладала в период своего возрастания героикой духа, окончательно утратила свою культуртрегерскую роль. Спор с "Великим Инквизитором" уже неуместен. Европа стремительно капитулировала перед американским пуританским мессианизмом и атлантической гедонистической цивилизацией без культуры. Однако сегодняшний российский западник не только презирает свое национально религиозное наследие. Он впервые далек от каких-либо идеалов вообще. Россия, выдержав многовековой натиск католицизма с его героической культурой, выстояв перед сумрачным германским гением, сегодня в лице своих западников, мечтающих о материальном и атеистическом рае на земле, сдается не идеям, но "Pepsi" и долларам.

В конце прошлого века дилемма "Россия или Европа" стояла перед русской интеллигенцией и К. Леонтьев говорил о "среднем европейце как идеале и орудии всемирного разрушения". Через столетие вопрос "быть или не быть" встал перед Европой, ибо сегодня "средний американец", навязывающий "постхристианскую" общечеловеческую цивилизацию, превращается в орудие гибели некогда великой европейской культуры. На пути апокалипсического Pax Americana есть одно серьезное препятствие -это потенциальное возрождение русского национального самосознания и православия в России. Вслед за этим произошло бы немедленно укрепление духовных и материальных основ российского великодержавия.

